

Tűzoltó leszél és/vagy katona

A Thália Színház nem olcsó multság a nézői számára – 7 és közel 11 ezer forint közöttiek a jegyárak –, és kifejezetten sokba kerül a többieknek. Többiek alatt érte nemcsak azokat, akik a színházat nem szórakoztatóiparnak, hanem művészetnek tekintik (tehát nem a Tháliába járnak), hanem az összes többi adófizető állampolgárt. A Thália Színház minden biznnyal kedves a döntéshozóknak, amit a megbízható évi egymilliárdos működési támogatáson túl az is igazol, hogy a Kálomista Gábor vezette intézmény rendre eredményesen pályázik különböző állami forrásokra. (Csak legutóbb, a minisztérium által novemberben megítélt előadó-művészeti támogatásokból 53 692 000 forintot nyert el, a varázsszó jellegű „kiemelt művészeti értékekkel bíró szakmai programok támogatása” és szakmai fesztiválok támogatása címszó alatt. Ez több, mint amit ebből a keretből megyeszékhelyi színházak kaptak: Eger, Székesfehérvár, Zalaegerszeg, Tatabánya vagy Szombathely.)

A Thália Színház 522 fős nézőtere elé táruló nagyszínpadon az idei évadban jellemzően három agyonhasznált sikerdarabot mutatnak be: Feydeau *A hülyéje* című bohózatát, Bernard Slade *Romantikus komédia* című romantikus komédiáját és Ray Cooney *A miniszter félrelép* című vígjátékát. Ezeket minden biznnyal a Tháliában megszokott módon, stílben és színvonalon fog-

ják sikerrel játszani. (Ezt már csak azért is érdemes leszögezni, mert a Thália nagyszínpadára olykor-olykor felkerül egy-egy művel olyan szerző, aki nem illik a színház arculatába – például Caragiale vagy Petr Zelenka –, de aztán ezek az előadások is teljesen tháliás játékmódúvá tudnak lenni.)

Négy évvel ezelőtt, a színház felújításakor létrehozta egy kisebb játszóhelyet az épület negyedik emeletén, a Télkertet. Száznegyven fő befogadására képes, nézői szempontból kifejezetten kényelmes és kellemes hely. (Rendelkeznek továbbá a stúdió méretű Arizonával is, ahol jobbra gyerek-előadásokat, illetve egy-, maximum kétszemélyes darabokat tartanak műsoron.) A Télkert jó szolgáltatást tesz. A társulatnak bizonyára úgy kell, mint egy falat kenyér. Nagy Viktor művészeti vezető 25 fős színésztársulatról köteles szakmailag gondoskodni, amelynek tagjai között tehetséges fiatalok, kiegészveszély fenyegette középkorúak és okosan használandó idősök egyaránt találhatók, mondjuk Hevesi Lászlótól Szabó Győzön át Molnár Piroskáig. Feltehetően eléggé pusztító, ha a színészek minden este csak a poénkodás jut a színpadon, a színésznők zömének meg a vígjátéki cicababaság. Égőtően szükség lehet tehát a Télkert színpadára, ahol a kamarakomédiákon kívül eső szerzők mutathatók be, és más rendezők hívhatók a szo-

kottnál bonyolultabb anyagokhoz. Itt műhely jellegű munka folyhat – ez a jóhiszemű feltételezésem –, és akkor sem kell aggódnia Kálomista direktornak, ha mondjuk nem száznegyvenen ülnek be, hanem csak százan. A Télikert mint lehetőség nemcsak a színészek karbantartására, fejlődésük elősegítésére lehet jó, de vonzerőnek is beválhat. (Úgy képzelem, hogy a Miskolci Nemzeti Színház vezető színészei, a Czákó Julianna–Görög László házaspár Tháliába szerződésekor jelentős tényező lehetett a Télikertben bemutatandó *Ványa bácsi*. Meg is született az előadás, mindannyiunk kedvére.) Ha lelkesen újságnál a Thália nagyszínpadi nézőinek: a Télikertben olyan csoda is megeshetett az elején, hogy Tarnóczy Jakab Hauptmann-drámát rendezett Mentés Júliával a címszerepben, az illető nagyszínpadi néző valószínűleg a vállát vonogatná erre, mert nem tudná, hogy a fenti tagmondatoknak minden szava arany.

Mindezt azért meséltem el, mert a Thália Színház az idei évadban is elszánta magát egy művészeti kalandra a Télikertben: a *Tóték* műsorra tűzésére. Történetesen koprodukcióban a központilag lenullázott független színházi társulások egyikevel, a Nézőművészeti Kft.-vel. Mint azt a színház büszkén hirdeti, Örkény István tragikomédiája az ősbemutatója színhelyére tért vissza 57 év után. (Ez ugyan nem egészen helytálló adat, mert közben is bemutatták egyszer, de nem szolgálati idő ez, hogy ragaszkodni kelljen a pontos kiszámoláshoz.) A helyszín sem ugyanaz – nagyszínpad helyett kisebb –, és maga a darab is összement, mivel az ötszereplős ka-

maraváltozatot adják elő, amelyet Vincze János készített 1995-ben a Pécsi Harmadik Színház számára. A Thália Kovács Lehel hívta vendégrendezőnek, aki a Katonából való távozása óta a színészet helyett mind határozottabban a rendezés felé vett irányt. Izgalmasan kétkulacsos módon, mert egyfelől művészeti vezetője a kecskeméti Katona József Nemzeti Színháznak, másfelől függetlenül is utazik a Nézőművészettel. Így a Télikertben kipróbált nézőművészeti színész-kollégákkal dolgozhatott: a Tótót játszó Mucsi Zoltánnal és az Őrnagyot alakító Kovács Krisztiánnal. A további szerepek jutottak a tháliásoknak: Csarnó Zsuzsannának Tótné, Kövesi Csengének Ágika és Tamási Zoltánnak a Postás.

A Zöldy Z Gergely tervezte egyszerű vonalú, jópofa díszlet fehér, piros és zöld színeket sorakoztat fel. Középen nagy fehér betűk állnak és hirdetik: TÓTÉK. Mint ahogy a mostani divat szerint a kisebb-nagyobb települések látványosabb terén szokták kiállítani a helységnevet. Az I love-ot helyettesítő piros szívecske sem hiányzik: a Tóték nagy, piros o betűjén rögtön látszik, hogy a budit fogja játszani, s a szív rajta a kisablakát alakítja majd. (Mucsi Zoltán Tótja számára karosszékül szolgál balra egy nagy H betű, amely mintha pótolni akarná a címszereplő vezetőknéből eleve szokatlan módon hiányzó betűt.) A díszlet mulatságos eleme, hogy a színpad hátuljában a házfal fölötti cseréptetőcsíkról fenyőfa alakú illatosítók lógnak egymás mellett, egyszerre idézve fel a Zsigulik belterének szagát és a mátraszentannai fenyvesek jóté-

kony hatását. (Ha hagyjuk a budiban a bőrzést.) A színészek megmerevedett póza az előadás elején, majd a kissé paródiaszerűen induló játék azt a gyanút keltheti a nézőben, hogy ez a karikatúrisztikus, már-már kabaré jellegű hangütés a szokványos tháliásodás irányába tereli Örkény művét. Hogy ez nem történik meg, az a szereposztás adottságainak és a férfifőszereplők színészi dinamikájának is köszönhető. A két hős inkompatibilitása eredményezi a „tóti tragédiát” – hogy Pándi Pál szép kifejezésével éljek, aki az 1967-es ősbemutatóról a *Népszabadságban* írt kritikájában avval mentegette Örkény Istvánt, hogy mégiscsak humanizmussal köríti tragikomédiája nyugatias, dekadens, abszurd vonásait.

A 2024-es Tót család nőtagjairól elmondhatjuk, hogy határozott teremtések. Csarnóy Zsuzsanna Mariskája szeretetteli feleség és anya, ugyanakkor jól kifejlett az akarata. Kiosztja a feladatokat és irányítja az övéit. Kövesi Csenge Ágikája ugyancsak hamar felnő a helyzethez és ahhoz, hogy célt tűzzön ki. Neonzöld csizmában, magát kicsinósítva áll az Őrnagy elé, egyszerre kihívóan és szerényen, hódítási szándékkal. Amikor az Őrnagy a lány közeledési kísérletét durván – hogy mást ne mondjak – sárba tapossa a Még mindig bent van a budiban a papa? kérdéssel, akkor hősönök szegyenében kirohan a színről. Dacára annak, hogy a Tót Ágikák általában az utolsó pillanatig rajongani szoktak az Őrnagyokért. Kövesi Csenge soha többé nem bocsát meg sem az Őrnagynak, sem saját magának.

Tamási Zoltán Postása aggodalmas, borongós szemlélő és narrátor. (A TÓTÉK építmény É betűjének ékezeete egy hasáb formájú doboz, amelynek hátuljából „dobozos” bort lehet csapolni a levelet hozó postás megvendéglésére.) A színész a reszelős hangjával, az örök mentegetőzést idéző tónusával szolid, egyszerű, de alapos életismeretet fejez ki. Az is igaz, hogy itt segédszavakat kapott a szájába a regényből, vagy a szűkített színdarab-verzióban nem szereplő Cipriani profeszortól. Például elmondja az orvos helyett ezt: *Nekem ugyanis az a meggyőződésem, hogy az, ami most van, nem tart örökké. Annak, ami most van... egyszer vége lesz.*

Kovács Krisztián Őrnagya már alkatiilag is vékony, ideges, zaklatott embernek látszik. Nem meglepő, hogy az első ásítást hisztérikusan, ordító kitörőrohammal fogadja. Személyiségének súlya mérhetetlen. Nem tudhatjuk pontosan, hogy magától értetődő természetességgel zsarnok-e, vagy tudatos szadista, aki szisztematikusan aláz porig egy már eleve megtört, rozogának ható öregembert, önkéntelen önkéntesek – Mariska és Ágika – segítségével. Mucsi Zoltán Tótja a piros színű, vastag posztó egyenruhájával és a sárga csizmájával némiképp mézeskalácshuszárra emlékeztet. Ez még alá is húzza, hogy mennyire nem a szokásosan délceg, szabályos, tüchtigen tűzoltóparancsnokos Tóttal van dolgunk. A gondolata is hiábavaló, amikor egy pillanatig az jut eszébe, hogy esetleg megismétné az Őrnagy sportos, korlátgyakorlat-szerű mozdulatát, amivel bevetette magát a H karosszékbe. Mucsi Tótja nem most törik be. Ele-

ve utóvédharcokat folytat csupán, amikor ellenkezik, mert nem akar sisakot a szemébe húzni, zseblámpára harapni (felesége reszkető kézzel dugja a szájába), és pláne nem akar újra meg újra bocsánatot kérni az Órnagytól vélt vagy valós vétkek miatt. Az előadás legszebb, legdrámaibb pillanatai ezek: amikor Mucsi nem akar. Vívódik egy keveset, aztán mégis megteszi. De végig ott lebeg halványan az az eshetőség, hogy nem lehet az embert

a végsőkig alázni. Előbb-utóbb föllázad, és netán használatba veszi a nagyobb, emberes méretű margóvágót.

Tóték. A Thália Színház előadása. Szereplők: **Mucsi Zoltán, Kovács Krisztián, Csarnóy Zsuzsanna, Kövesi Csenge, Tamási Zoltán.** Zeneszerző: **Monori András.** Díszlet: **Zöldy Z Gergely.** Jelméz: **Molnár Anna.** Dramaturg: **Gyulay Eszter.** Rendező: **Kovács Lehel.**

Csepeli György

Maraton

A múlt század vége felé, az akkor már hamvadó szocializmus édes éveiben a magyar szociológusok avantgárdja, Szelényi Iván, Kolosi Tamás és Hankiss Elemér alkották meg a kettős társadalom elméletét, melynek egyik ága az állam, a másik a piac volt. Az elmélet szerint az élethez szükséges javak szétosztásában a korrupt, nepotista állam szüntelen harcban állt a születőfélben lévő, érdem- és teljesítményelvű működést követő piaccal. Már az egykorú szociológiai leírások alapján is sejteni lehetett, hogy az állam vesztésre áll a piaccal szemben, a váltás hamarosan be is következett. Erre készen állt az egyeduralkodó állampárt, melynek volt egy a közjavak központi újraelosztását preferáló, népi szárnya, és volt egy piacpárti, világpolgári szárnya is. Mindkét szárny alatt ott voltak a fiókák, akiktől a folytatást remélni lehetett.

A harc a váltást követően is folytatódott, s az idők előrehaladtával egyre nyilvánvalóbbá vált, hogy a nyerők a népi szárny alatt felnövekvő fiókák lesznek, akik lépésről lépésre kiszorították a közhatalomból a piaci eszmekörben szocializálódott kortársaikat. A kettősség azonban megmaradt. Változás csak annyi lett, hogy az állam közhatalmi funkcióit elvesztve egy maffiaszerű szerveződésnek adta át helyét, mely ugyanúgy irtotta, pusztította a piaci erőket, mint elődje, a szocialista állam.

Mindezt azért érdemes elmondani, mert a film, mely napjainkban a nézettségi rangsort vezeti, nem a maffiaállam által filmgyártásra kisajátított pénzből készült. Herendi Gábor nincs egyedül a sikeres magyar rendezők közül, akiknek a magát nemzetinek nevező intézmény nem ad pénzt. Reisz Gábor, Hajdu Szabolcs, Szimler Bálint is ott található ezen